

SEYDİŞEHİR ALÜMİNYUM TESİSLERİ ÖNEMİ VE GELECEĞİ

GİRİŞ:

Kuruluş, Kapasite, Sorunlar

Seydişehir Alüminyum Tesisleri, 05.08.1967 yılında temeli atılmış Mayıs 1973’de alümina, Ağustos 1974’de Alüminyum üretimine başlamış entegre bir tesistir.

Tesislere 30 km uzaklıktaki Boksit yataklarında 37 milyon ton bilinen maden rezervi mevcuttur. Bu rezervler tesisin halihazırdaki kapasitesi ile yaklaşık 80 yıllık ömre sahiptir.

Tesislerin kapasiteleri;

Ürün	Kapasite (ton/yıl)
Boksit	480.000
Hidrat	340.000
Alümina	200.000
Sıvı Alüminyum	60.000
Döküm Ürünü	76.000
Hadde Ürünü	75.000

Tesisler kurulduğunda ülkenin alüminyum ihtiyacı 12.000 ton, bugün ise yaklaşık 380.000 tondur. 60.000 tonun üzeri ithal edilmekte olup, 160.000 tonu birincil alüminyum kaynaklıdır. İthal edilen alüminyum, ülkemizdeki ekstrüzyon, hadde ve döküm alanlarındaki özel sektör firmaları tarafından uç ürünlere dönüştürülerek önemli bir kısmı ihraç edilmektedir. Ülkenin yurt içi tüketimi yaklaşık 220.000 ton civarındadır. Alüminyum sanayiinin gelişmesi ve nihai ürünlerde yurt dışında rekabet şansı yakalaması tamamen Seydişehir Alüminyum tesislerinin varlığının bir sonucudur. Çünkü, bu tesis, ülkemiz alüminyum sanayisinin oluşmasına önderlik etmiş, aynı zamanda okul görevi de yaparak ülkenin dört bir yanındaki fabrikalara çeşitli disiplinlerden yetişmiş mühendisler göndermiştir. En önemlisi, Seydişehir her zaman istikrarlı bir üretici olmuş ve piyasa düzenleyici olarak önemli bir fonksiyon icra etmiştir. Özel sektördeki alüminyum üreticileri, alüminyum sektöründe meydana gelecek dalgalanmalarda Seydişehir Alüminyum Tesislerinin hiçbir zaman fırsatçı davranmadığını bilmektedirler. Bu güven ihracata yönelik özel sektör yatırımlarını teşvik eden bir faktör olmuştur. Bu sinerji ile özel sektör gelişerek, bugün külçe alüminyum ithal edip dahilde işleyerek ihraç eder ve ülkeye katma değer bırakır bir konuma ulaşmıştır.

Bugün, Seydişehir Alüminyum tesislerinde 2002 sonu itibariyle 2200 işçi, 550 memur ve 450 taşaron işçisi olmak üzere 3.200 kişi istihdam edilmektedir.

Tesislerin kârlılığı yıldan yıla değişmekle beraber, ayakta durmasına yetecek orandadır. Aşırı fiyat dalgalanmasının olduğu yıllarda zarar söz konusu olmaktadır. Tesisin en büyük gideri, toplam giderler içindeki % 33'lük payla elektrik giderleri olup, yıllık 44 milyon dolar civarında elektrik bedeli ödenmektedir. **Tesislerin en önemli darboğazı elektrik fiyatlarındaki**

yüksekliktir. Eğer elektrik bedeli dolaylı vergi kabul edilirse- ki, ülkemizde bu fonksiyonu görmektedir- tesisler oldukça krlıdır. Elektrik fiyatları makul bir seviyeye indirildiğinde tesislerin zarar etmesi diye bir kavram söz konusu olmayacaktır.

Tesisler zelleştirme Baskısı Altında

1986 yılında dönemin Hkmeti tarafından zelleştirme ana planı hazırlamakla görevlendirilen Morgan Bank'ın hazırladığı raporda Seydişehir Almiyumu Tesisleri kiralama yöntemiyle özelleştirilecek tesisler arasında yer almıştır. Yine aynı günlerde, dönemin Başbakanı Turgut zal'ın tesisler için, zararda olduğu ve kapatılması gerektiği şeklindeki demeçleri hafızalardadır. Morgan Bank'ın raporunda, bor madenleri ve kromlar öz kaynakları ile beraber hemen özelleştirilecek madenler olarak yer almaktadır. 1986 yılından itibaren tasfiye sürecine giren Etibank, borlar dışında hiçbir tesisine yatırım yapmamıştır.

Özelleştirme baskısı, Seydişehir Almiyumu tesislerinin modernizasyonuna da engel olmuştur. İdame yenileme yatırımları yeterince yapılmadığından bugünlerde ürün kalitesi bakımından sorunlar da yaşamaktadır. Özelleştirmenin psikolojik alt yapısını oluşturmak için tercih edilen, tesislerin zarar eder ve devletin sırtındaki kambur konumuna düşürülmesi yöntemi, kime ve neye hizmet edildiği sorgulanmadan, bu tesisimiz için de uygulanmış ve kısmen de başarılmıştır. Ne yazık ki Küreselleşme Politikasının ürettiği ve IMF'nin özellikle gelişmekte olan ülkelere “zelleştirin” buyruğuyla dayattığı bu görüş, ülkemizde bazı aydın kesim tarafından bile kabul görmeye devam etmektedir.

Sovyet teknolojisi ile kurulmuş olan tesisler, kurulduğu günden bu yana geçen 30 yıl geçmesine ve tesisin modernizasyonu gerçekleşmemesine rağmen, halen tam kapasite ile çalışmaktadır. Bu büyük başarı, yıllardır karalanmaya çalışılan devlet memurları eliyle ve Kamu İktisadi Teşebbüsü mevzuatıyla gerçekleştirilmiştir.

Almiyumu ve Kullanımı

Almiyumu, diğer metallerin birlikte ve ayrı ayrı sağlayamadığı hafiflik, mukavemet, üstün korozyon direnci, yüksek derecede ısı ve elektrik iletkenliği, kolay şekillendirilme, işleme ve ısıll işlem yapılabilirliği özellikleriyle inşaat, otomotiv, ambalaj, savunma sanayii, boya ve taşımacılık sanayiinde geniş kullanım alanları bulmuştur. Her geçen gün çeşitlilik ve miktar bakımından önemli ilerlemeler kaydetmektedir.

Avrupa'da kişi başi ortalama almiyumu tüketimi 22 kg civarındadır. lkelere göre dağılım aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Avusturya	28.1	Belçika	20.4	Danimarka	22.3
Finlandiya	15.9	Fransa	22.3	Almanya	24.7
Yunanistan	15.3	İtalya	30.2	Hollanda	39.2
Norveç	28.4	Portekiz	8.3	İspanya	12.4
İsveç	30.1	İsviçre	24.1	Türkiye	3.0
İngiltere	14.9				

Ülkemizde kişi başına almiyumu tüketimi oldukça düşük olup, bu ülkemiz için almiyumu gelecekte daha çok tketeleceği anlamına gelmektedir.

Sektörde global bir kartel söz konusudur.

Rio Tinto/Comalco'nun % 30 hissesinin bulunduğu Queensland Alümina firmasına aynı zamanda Kaiser % 28, Alcan % 22 ve Pechiney % 20 hisselerle ortaklıklar. Yıllık 3.650.000 ton alümina üretim kapasitesi ile dünyanın en büyük alümina tesisine rakip (!) dört firma ortaklıktır. Tesis hammaddesini Rio Tinto'nun Weipa Boksit maden ocağından temin etmektedir. Bu dört firmanın bir biriyle rekabet etmesi mümkün değildir. Alcan, Alcoa'ya ait olup, Alcoa ile Reynolds birleşmiştir. Yine Alcan, Pechiney ve Algroup birleşerek APA grubu oluşturmuştur. Açıkça görülmektedir ki, madencilik sektöründe rekabetten söz etmek mümkün değildir. **Dünyanın her yerinde ortak hareket eden bu firmalar, üretim yaptıkları ülkelere hiçbir katma değer bırakmadan hammadde temin etmenin yollarını aramakta ve rakip olarak gördükleri devlet kuruluşlarını tasfiye etmek için gayret göstermektedirler.** Ülkelerinde bu uluslar arası şirketlerle rekabet edecek özel sektör kuruluşu bulunmamaktadır.

Sovyetlerin Dönüşümü ve Rus Alüminyum Sektörü

1990'lı yılların hemen başında en büyük alüminyum üreticisi olan Rusya'da siyasi, ekonomik sistemin çökmesiyle, ilk defa dünya pazarlarında büyük bir kapasite ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkan bu büyük kapasite, dünya alüminyum endüstrisinin tüm dengelerini altüst etmiş ve dünyanın en büyük üreticileri, borsada alüminyum fiyatlarının gerilemesi ve arz fazlası ile çok zor duruma düşmüşlerdir.

Ünlü spekülâtör Soros, 1980'li yıllardan beri işbirliği içinde olduğu Rasia Gorbacheva'nın başında bulunacağı "**The Cultural Initiative Foundation**"ı kurmak için bir heyetle birlikte 1991 yılında Rusya'ya gitmiştir. Bu kendisi ve batılı ahabları için vergiden muaf bir şekilde çalışma ve en yüksek politika platformlarına girmelerini sağlamak için kullandıkları bir başka araç olmuş ve ülkenin en önemli ekonomik ve politik şahsiyetlerini "satın almalarını" sağlamıştır.

Gorbaçov'la birlikte yaptığı başarısız bir girişim sonucunda Soros, Yeltsin'in yanında bulunmak suretiyle saf değiştirmiştir. Soros, arkadaşı Jeffery Sachs'ın cesaretlendirmesi ve yardımıyla bir kez daha şok terapisini uygulamaya koymuştur. 2 Ocak 1992'den sonra Sachs'ın şok terapisi, en iyi bilimsel araştırma enstitülerinin Batı'ya kaçması sonucunu doğuran, daha önceden hiç görülmemiş bir kaos ve hiper enflasyon ortamını Rusya'ya getirmiştir. Soros'un planına göre Igor Gajdar ve Yeltsin hükümeti, bütün ekonomi kamu sektörünün kontrolünde olmasına rağmen, sanayi ve tarım sektörlerine verilen ödenekleri kısmıştır. Amacın, üç aylık bir sürede denk bütçe olduğu açıklanmıştır. Sanayiye ilave kaynak aktarılmamış, firmalar da yüksek seviyelerde borçlanmak zorunda kalmışlar ve enflasyon kontrolden çıkmıştır. Soros ve arkadaşları bu durumdan hemen faydalanmışlardır. Dünya'nın en büyük alüminyum tüccarı **Marc Rich**, çok miktarda Rus alüminyumunu inanılmaz düşük fiyatlardan satın almış ve bunları 1993 yılında sanayileşmiş ülkelere büyük miktarlarda satmak suretiyle alüminyum fiyatlarının % 30 düşmesine neden olmuştur.

Bunun sonucu olarak 1994 yılından itibaren dünya alüminyum endüstrisi yeni bir yapılanma dönemine girmeye başlamış ve firmalar uluslararası alanda, boksit üretiminden alümina, ingot ve mamul üretimlerinde tamamen global bir ağ kurarak üretim ve satış faaliyetlerini düzenlemeye başlamışlardır. Son 5 yıllık dönemde ise bu küreselleşme hareketi ile stratejik önem taşıyan birleşmeler başlamış ve bugün en son noktaya kadar gelerek global anlamda üretim ve satış faaliyetlerini yürüten dünyada söz sahibi 5-6 entegre alüminyum kuruluşu kalmıştır. Rus

alüminyum sektörü üzerinden çıkarılan global kriz sonucunda Soros'un yatırımcıları dünya alüminyum sektöründe tekelleşme yönünde büyük bir adım atarak, kamu kuruluşlarının elindeki Alüminyum tesisleri hariç diğerlerini kontrol altına almışlardır. Bu alanda en büyük ticareti yapan Glencore, Marc Rich tarafından 1994 yılında kurulan bir şirket olarak hızla büyümüş ve 50 milyar dolarlık bir ciroya ulaşmıştır.

Marc Rich, son zamanlarda, kırmızı bültenle aranırken Clinton tarafından başkanlık görevinden ayrıldığı son gün affedilmesi ile gündeme gelmiştir. ABD senatosu tarafından konu ile ilgili olarak yapılan araştırma sonucunda, Marc Rich'in affedilmesi için İsrail Başbakanı Ehud Barak'ın devreye girdiği, Senato tarafından yayınlanan Barak-Clinton görüşmesinde Barak tarafından Marc Rich'in Mossad operasyonlarına yardım ettiğinin belirtildiği ABD basınında uzun süre yer almıştır. 11 Eylül saldırısından sonra Marc Rich skandalı ABD gündeminden düşmüştür.

Soros ve Marc Rich'in çıkardığı kaos ortamı ile dünya alüminyum piyasasının yeniden düzenlenmesi operasyonunda Rusya alüminyum sektörü de ele geçirilmiştir. Rusya'daki 1990'lı yılların başındaki dağınık üretim ve ticari faaliyetler iki büyük Rus şirketi etrafında yeniden yapılandırılmıştır. Bugün **Rusal** ve **Sual** firmaları Rusya alüminyum sektörünü kontrol etmektedirler.

Alüminyum Sektöründe Yeni Oyuncu: SUAL

Sual firmasının başında bulunan Viktor Vekselberg, aynı zamanda Tyumen Oil ve Renova Group firmalarının da Başkanıdır. Tyumen Oil, Alfa Group'a dahil olup, bu grubun diğer bir şirketi olan Crown Resources'ın 2002 yılında Marc Rich Investment ile birleşmesi gündeme gelmiş, Marc Rich çalışanları bir müddet bu firmada istihdam edilmişler, ancak birleşmenin tam olarak gerçekleşip gerçekleşmediği kamuoyuna açıklanmamıştır. Tyumen Oil hisselerinin önemli bir kısmı BP firmasına satılmış, buradan elde edilen 6.7 milyar dolarlık gelir ile SUAL'ın patronu, Tyumen Oil'in diğer yatırımcısı Renova Seydişehir Alüminyum tesislerine talip olmuştur. SUAL'ın diğer ortaklarından biri olan Access Industries firmasının başkanı Len Blavatnik ABD – İsrail Dostluk Birliğinin yöneticilerindedir.

Bilindiği gibi Seydişehir Alüminyum tesisleri , diğer bir çok ağır sanayi tesislerimiz gibi Rus teknolojisi ile yapılmıştır. Türkiye'nin sanayileşme sürecinde teknolojileri Sovyetler Birliğinden alması tercih hakkını kullanarak olmamıştır. Çünkü, Batı (İngiliz, Fransız, Alman, ABD vs) paramızla bile bize teknoloji vermemiş, tesislerin kurulmasına karşı çıkmıştır. Şimdilerde ise, bu tesislerimizin varlığı ve her türlü engellemeye rağmen bazılarının hala tam kapasiteyle çalışması onları rahatsız etmektedir.

Ancak bazı tesislerimizde üretimi ve Pazar payımızı engelleme emellerine ulaşmışlardır; Ergani bakır tesisleri küçültülerek Glencore'un kontrolünde üretimine devam etmektedir. Türkiye'nin tek Çinko Kurşun tesisi olan ÇİNKUR, Glencore tarafından dolaylı olarak satın alınmış ve kapatılmıştır. Türkiye, Çinko'yu Glencore ve yan kuruluşlarından temin etmektedir. Almanların yapılmasına karşı çıktığı Elazığ Ferrokrom tesisleri Marc Rich ve firmalarının (Glencore) pazarlamada uyguladığı ambargo nedeniyle iki yıldır üretim yapamamakta ve kapanma tehdidi altında bulunmaktadır. Şimdi hedefin Seydişehir Alüminyum tesisleri olduğu açıktır.

Bu günlerde SUAL'ın Seydişehir Alüminyum Tesislerine talip olduğu gündeme gelmektedir. Tasfiye için SUAL'ın seçilmesi ilginçtir. Bir, Seydişehir Alüminyum tesislerini kuran firmanın

devamıdır. İki, Rusya dünyanın en büyük ihracatçısı olarak yılda 2 milyon ton Alüminyum ihraç etmektedir ve Türkiye onların pazarıdır.

SUAL üretim kapasitesi; madencilik (Boksit) 4.6 milyon ton, Alumina 1.7 milyon ton, Birincil Alüminyum 615 bin ton, Alüminyum Kablo 315.000 km., yarı mamul 165.000 ton olup, bugün kapasitesinin ancak yarısını kullanmaktadır.

Kapasitesinin yarısını kullanan SUAL'ın Seydişehir Alüminyum Tesisleriyle ilgilenmesinin ardında yatan gerçeğin üretim amaçlı olmadığı, gerçek amacının; yıllardır modernizasyonun yapılmadığı ve kapasite artırımı yaptırılmayan ülkemizin tek birincil alüminyum üreten bu tesisimizi diğer özelleştirme uygulamalarında gördüğümüz düşük fiyata alarak ÇINKUR örneğinde yaşadığımız gibi bir müddet sonra kapatarak, ülkemizi alüminyumda tamamıyla kendi pazarına bağlamak olduğudur.

SONUÇ:

Alüminyum metalinin stratejik özelliği nedeniyle (uçak sanayi, roket sanayi, silah sanayi,.. vb sahalarda vazgeçilmez metal) bizim gibi ülkelerde birincil alüminyum üretiminin mutlaka devlet elinde olması gerekmektedir. Bu nedenle, Seydişehir Alüminyum Tesislerinin alüminyum üretim yeteneğinin mutlaka ve artırılarak devamının sağlanması ve özelleştirme senaryolarına hiçbir zaman ve hiçbir biçimde konu edilmemelidir. Kamu işletmeciliğinin en iyi örneklerinden biri olan tesisler, yine kamu kuruluşu olarak, Türk Alüminyum sektöründe piyasa düzenleyici işlevini sürdürmelidir

Tesislere dünya enerji maliyeti seviyelerinde elektrik verilmeli ya da kuruluş amacına uygun olarak Oymapınar Barajı veya Ermenek'te yapımına başlanan hidroelektrik santral Eti Alüminyuma devredilmelidir.

Planlamanın öneminin her zaman ve her yerde vurgulanmasına rağmen, ne yazık ki ülkemizde uygulanması görülmemektedir. Acilen, ülke gerçeklerine uygun, özendirici, yönlendirici, ve sektörel bazda düzenleyici Master Planları hazırlanmalıdır. Bu sayede sanayide bütünsellik sağlanarak ülkenin kalkınması hızlanabilecektir. Bu planların hazırlanmasında, toplumun her kesiminden, özellikle Üniversitelerimiz, TMMOB'ye bağlı ilgili meslek odaları, sanayi kesimi ve demokratik kitle örgütleri temsilcilerinden oluşan komisyonlar kurularak çalışmalara başlanmalıdır. Özellikle, AB'ye geçiş döneminin hızlandırıldığı bugünlerde ülkenin her alanda ulusal politikalara her zamankinden daha çok ihtiyacı vardır.

Unutulmamalıdır ki; Ulusal bağımsızlığa dayanan politikalardan sapmanın faturasını her zaman halklar ödemektedir!